

цільового, діагностичного, прогностичного, організаторського, аналітичного. Професійне самовизначення школярів в умовах освітнього округу буде ефективним, якщо педагогічне забезпечення охоплюватиме: сукупність взаємопов'язаних і взаємообумовлених курсів, позакласних виховних заходів, соціальної практики і професійних проб в просторі освітнього округу, що ґрунтуються на принципах диференціації, індивідуалізації, комплексної діагностики професійних інтересів і соціальних цінностей школярів; програму підвищення професійної майстерності педагогів, класних керівників, інших суб'єктів профорієнтаційної діяльності, побудовану на практико-орієнтованому підході; систему роботи з батьками та систему соціального партнерства в рамках освітнього округу.

Література

1. Байбородова Л. В. Условия организации педагогического процесса в малочисленной сельской школе / Л. В. Байбородова // Воспитание и развитие. – М., 1997. – С. 25–28.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь, 2002. – 1440 с.
3. Игнатович Е. С. Психологические ориентиры в профессиональном самоопределении / Е. С. Игнатович // Народная асвета. – 2007. – № 8 – С. 12–16.
4. Сучасний тлумачний словник української мови / [уклад.: Л. П. Олексієнко, О. Л. Шумейко]. – К. : Кобза, 2004. – 544 с.

В. О. Зарицька,
м. Київ

ВИХОВАННЯ ВВІЧЛИВОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто проблему виховання ввічливості молодших школярів у позаурочній діяльності як фактор їх підготовки до спілкування і взаємин з оточуючими. Розкрито сенситивність молодшого шкільного віку для виховання цієї моральної якості.

Ключові слова: ввічливість, позаурочна діяльність, молодший шкільний вік.

Сучасний розвиток політичних, економічних, соціокультурних відносин України з іншими країнами і народами Європи, прагнення української держави вступити до Європейського Союзу зумовлює зростання національної самосвідомості, підвищення вимог до культури людських взаємин і міжособистісного спілкування, створює умови для встановлення норм загальнолюдської моралі, а також визначає пріоритетність процесу виховання ввічливості у дітей.

Ввічливість – це моральна якість людини, для якої повага до людей є повсякденною нормою поведінки і звичним способом поведінки з оточуючими. Вона поєднує в собі: уважність, вияв доброзичливості до інших, готовність надати допомогу кожному, хто її потребує, привітність, делікатність, тактовність, скромність.

Проблемам формування культури спілкування і поведінки дітей молодшого шкільного віку, які так чи інакше торкалися проблем виховання

ввічливості, присвячені дослідження сучасних українських науковців, а саме: С. Броннікової (формування мовленнєвої культури засобами мистецтва); О. Кузьмич (формування мовленнєвої культури в сім'ї); К. Слесик (формування умінь спілкування у позакласній виховній роботі); Н. Бирко, Т. Гурової, С. Добрянської (виховання толерантності); Г. Коберник (формування соціально-комунікативної активності через упровадження інтерактивних технологій); Т. Гончар (формування комунікативної культури в умовах дозвілля); О. Черної (виховання культури поведінки) та інших.

Усі науковці одноставні в тому, що найбільш сенситивним періодом для оволодіння дитиною нормами загальнолюдської моралі, до яких можна віднести і ввічливість, є молодший шкільний вік. Характерними ознаками молодшого шкільного віку є підвищена чутливість до сприйняття зовнішніх впливів, віра в істинність того, чого навчають, що говорять, у нормативну правильність того, як поведуться дорослі, і прагнення їх наслідувати як у поведінці, так і в мовленні. Саме в цей віковий період у дитини відбувається інтенсивний розвиток самосвідомості, формується її емоційно-ціннісне ставлення до самої себе та інших людей, закладаються основи культури взаємодії людини з людиною, активно формуються гуманні, моральні якості, система родинних цінностей, визначаються основні культурні норми. Однією з особливостей цього вікового періоду є зміна соціальної позиції. Дитина розпочинає систематичне навчання, стає членом шкільного і класного колективу, що змінює й поглиблює систему її взаємин з навколишньою дійсністю, впливає на характер і зміст дитячих емоцій. З огляду на це особливого значення набуває проблема виховання ввічливості як складової культури спілкування і поведінки дітей молодшого шкільного віку.

У дослідженнях І. Беха, Л. Божович [2; 3] наголошується, що молодші школярі цілком готові до розуміння моральності, етичних норм поведінки і спілкування, але відбувається це переважно на вербальному рівні. Теоретичні знання дітей щодо цього досить обмежені й зазвичай засвоюються у вигляді конкретних правил вчинкової чи комунікативної діяльності. Водночас діти молодшого шкільного віку визначаються наявністю потенцій для переходу від доморального рівня до конвенціонального (Л. Кольберг), що створює сприятливі передумови для виховання у них ввічливості.

Незважаючи на багатоаспектність педагогічних праць із проблеми формування норм культури і поведінки учнів, слід зауважити, що проблема виховання ввічливості однобоко висвітлена у сучасній педагогічній науці. Так, окрім наявності численних практичних напрацювань з виховання ввічливості у школярів, поза увагою науковців залишаються питання щодо з'ясування сутності поняття "ввічливість", його складових; обґрунтування педагогічних умов виховання ввічливості дітей різного віку в роботі школи та інших загальноосвітніх закладів тощо.

Беручи до уваги те, що найбільш сенситивним у вихованні ввічливості, за свідченням науковців (І. Бех, О. Докукіна, Н. Кудикіна, Л. Божович, О. Леонтьєв та інші) та раніше зазначених дослідників, є молодший шкільний

вік та недостатність досліджень з проблеми виховання ввічливості у діяльності школи предметом нашого дослідження постали питання виховання ввічливості саме у дітей цього віку в позаурочній роботі школи.

Ввічливу особистість характеризує не лише зовнішній прояв нормативного спілкування та поведінки, які не суперечать нормам загальнолюдської моралі, але й усвідомлене прийняття нею моральних принципів і норм як принципів і норм власної поведінки, почуття морального обов'язку, коли вимоги до неї стають її внутрішніми вимогами до себе (Л. Божович, О. Запорожець, О. Кононко, О. Леонт'єв, С. Якобсон). Тому виховання ввічливості, на нашу думку, передбачає: формування знань і уявлень дитини про те, якою має бути ввічлива людина; навичок ввічливої поведінки, тотожної нормам загальнолюдської моралі; наявність мотивів і прагнень дитини здобувати і розширювати знання про норми загальнолюдської моралі та дотримуватись відповідної поведінки. Відтак, сутність ввічливості не вичерпується роз'ясненням значення та змісту принципів і норм загальнолюдської моралі, але й передбачає їх реалізацію у повсякденному житті дитини.

Значний виховний потенціал у вихованні школярів, зокрема стосовно предмету нашого дослідження, має позаурочна виховна діяльність школи, оскільки вона за цілями, змістом та методами наближена до навчального процесу, реалізується після уроків у межах загальноосвітнього навчального закладу та ґрунтується на самоврядуванні, активності й самодіяльності учнів за безпосереднього керівництва педагога. Вона є більш самостійною сферою виховної діяльності педагога, оскільки не обмежена програмними вимогами та часовими межами (якщо урок розрахований на 45 хвилин, то позакласний захід може відбуватися 1–2 години), передбачає більш динамічні види робіт для досягнення поставлених завдань та визначається домінуванням емоційної сторони організації виховного заходу [1].

Багатоваріантність змісту і функцій позаурочної навчально-виховної роботи зумовлює різноманітність форм її організації, які дослідники (М. Белікова, І. Винниченко, З. Кейліна, Е. Марієнгоф та інші) поділяють на три основні взаємодіючі групи: масові (свята, ранки, зустрічі, паради тощо), групові (гуртки, факультативи, шкільні наукові товариства тощо), індивідуальні (колекціонування, читання тощо). Розглядаючи організаційні форми навчальної роботи в початкових класах, науковці (І. Підласий, О. Савченко) виокремлюють такі форми: дослідні роботи, консультації, домашні завдання, екскурсії, гурткові заняття, які застосовуються в позаурочній діяльності. Нами в експериментальній роботі за основну обрана така форма позаурочної діяльності, як проведення виховних годин з молодшими школярами. Окрім виховних годин, з дітьми молодшого шкільного віку плануємо провести родинні свята, тренінгові заняття, екскурсії в рамках "Клубу вихідного дня", індивідуальні заняття та ін.

Узгоджуючись із завданнями нашого дослідження, мета позаурочної роботи школи полягатиме у вихованні ввічливості молодших школярів в

умовах партнерської взаємодії школи і сім'ї.

Завданнями позаурочної роботи передбачаємо:

1. Набуття молодшими школярами знань про ввічливість, норми дотримання ввічливості та їхній зміст, забезпечення усвідомлення ними важливості їх дотримання у власній поведінці та взаєминах з найближчим оточенням (однолітками, батьками, учителями).

2. Формування позитивної стійкої мотивації на дотримання норм ввічливості у повсякденному житті, прагнення до постійного використання їх у власній поведінці та взаєминах з іншими людьми.

3. Вироблення практичних умінь будувати власну поведінку та взаємини з іншими на засадах норм загальнолюдської моралі, за власним покликанням, та протидіяти вчинкам, які суперечать таким нормам.

Література

1. Беликова М. Ю. Внеклассная работа по информатике : учебно-методический комплекс (для студ. заочного отд. физико-математического факультета, обучающихся по спец. "Информатика") / М. Ю. Беликова. – Горно-Алтайск : РИО ГАГУ, 2009. – 32 с.

2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання : [наук.-метод. посіб.] / Бех І. Д. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.

3. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Лидия Ильинична Божович. – СПб. : Питер, 2008. – 398 с.

4. Цись В. В. Організація позаурочної виховної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах / В. В. Цись. – Таврійський вісник освіти. – 2012. – № 2. – С. 98–102.

Г. Р. Зеркаліна,

м. Миколаїв

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ: ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто технологічні аспекти формування культури ділового спілкування майбутніх соціальних педагогів. Розкрито структуру найефективніших навчальних соціально-педагогічних методів формування культури ділового спілкування, таких як: форум-театр, сюжетно-рольові ігри і метод ситуаційного навчання кейс-стаді.

Ключові слова: *метод, методика, кейс-стаді, сюжетно-рольова гра, форум-театр.*

Облік і знання закономірностей, які є основою комунікативних процесів, вільне володіння навичками спілкування становлять таку особистісну якість фахівця, як культура ділового спілкування. У сучасному суспільстві збільшується число категорій фахівців, у тому числі соціально-педагогічної сфери, які повинні володіти вміннями та навичками ділового спілкування. Комунікативна діяльність соціального педагога охоплює спілкування з різними категоріями населення. Соціальний педагог має вміти встановлювати і підтримувати психологічний контакт на необхідному рівні і впливати на розвиток комунікативних процесів.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що в соціально-педагогічній практиці залишаються недостатньо розробленими технологічні аспекти